

OCENA STANU ROZWOJU FUNKCJI TURYSTYCZNEJ GMIN WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Alicja GONIA¹, Zbigniew PODGÓRSKI²

Instytut Geografii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, ul. Plac Kościelnych 8, 85-033 Bydgoszcz, e-mail: alicja.gonia@ukw.edu.pl¹, zbigniew.podgorski@ukw.edu.pl²

Gonia A., Podgórski Z., 2019, *Ocena stanu rozwoju funkcji turystycznej gmin województwa kujawsko-pomorskiego*, „Czasopismo Geograficzne”, 90(1): 88-104.

Streszczenie

Celem opracowania jest określenie stopnia rozwoju funkcji turystycznej gmin województwa kujawsko-pomorskiego, zbadanie przestrzennego jej zróżnicowania i ukazanie zmian, jakie zaszły w okresie 10 lat, od roku 2004 do 2014. W tym celu wykorzystano podstawowe wskaźniki stosowane w geografii turystyki obejmujące grupy mierników zagospodarowania turystycznego i intensywności ruchu turystycznego oraz wskaźnik syntetyczny funkcji turystycznej, skonstruowany na podstawie wybranych zmiennych składających się na atrakcyjność turystyczną. Dane niezbędne do wyliczenia wskaźników wygenerowano z Banku Danych Lokalnych GUS. Wartości wskaźników wskazują na słaby poziom rozwoju funkcji turystycznej i ukazują zróżnicowanie województwa pod kątem stopnia rozwoju turystyki. Około 50,3% ogółu gmin charakteryzuje niski poziom rozwoju funkcji turystycznej, a tylko 7,3% ma dobrze wykształconą funkcję turystyczną. Gminą, w której funkcja turystyczna jest najsilniej rozwinięta jest uzdrowiskowe miasto Ciechocinek. Wysoki poziom rozwoju tej funkcji posiadają też gminy Borów Tucholskich i Pojezierza Brodnickiego. Analiza dynamiki wartości wskaźników w latach 2004 i 2014 wykazała w części tych gmin niewielki spadek znaczenia funkcji turystycznej oraz wzrost poziomu rozwoju tej funkcji w gminach położonych poza typowymi obszarami wypoczynkowymi województwa.

Słowa kluczowe: województwo kujawsko-pomorskie, funkcja turystyczna, rozwój turystyki, wskaźniki rozwoju funkcji turystycznej

Wstęp

Badania funkcji turystycznej są wśród geografów turystyki dość powszechne [m.in. Liszewski 1989; Matczak 1989, Olszewska 1989, Wiluś 1997, Chudy-Hyski 2006, Derek 2007, 2008, Durydiwka, 2007, 2012, 2015, Kałowska, Poczta-Wajda 2008,

Majewska 2008, Pytel 2010, Więclaw-Michniewska 2011, Szromek 2012, 2013, Piotrowski 2015, Uglis, Jęczmyk 2015, Synówka-Bejenka 2017]. Uzyskane wyniki i sformułowane na ich podstawie wnioski pozwalają na obiektywną ocenę stanu rozwoju turystyki i przydatne są w rozważaniach związanych z rozwojem turystyki na danym obszarze oraz w ustalaniu wpływu turystyki na rozwój lokalny. Funkcja turystyczna jest często uznawana za czynnik aktywizacji społeczno-gospodarczej terenów, stymulujący przemiany funkcjonalne i rozwój lokalny [Tucki 2007, Bąk, Szczecińska 2014, Kiniorska, Partyka 2017]. Jest jedną z funkcji usługowych, której istota polega na świadczeniu usług turystycznych w szerokim znaczeniu tego pojęcia, czyli jako czynności służących zaspokojeniu materialnych i niematerialnych potrzeb turystycznych człowieka [Dwucet i in. 2008]. Określenie funkcji turystycznej pozwala na klasyfikację obszarów pod kątem ich turystycznego znaczenia, pozwala wyróżnić obszary turystyczne, jak również obszary jedynie pełniące funkcję turystyczną, jako jedną z wielu funkcji [Szromek 2012].

Województwo kujawsko-pomorskie, zgodnie z wynikami badań GUS [*Analiza walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia 2017*], pod względem atrakcyjności turystycznej plasuje się wśród województw Polski na 8 pozycji (ze wskaźnikiem atrakcyjności turystycznej 5,363, przy rozpiętości wskaźnika od 3,065 w woj. łódzkim do 12,324 w woj. małopolskim). Pozycję tę potwierdza m.in. niska ocena konkurencyjności turystycznej województwa dokonana przez A. Anszpergera [2017] na podstawie analizy istniejących zasobów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz zasobów bazy noclegowej i ich wykorzystania.

Celem badań jest określenie stopnia rozwoju funkcji turystycznej gmin województwa kujawsko-pomorskiego przy wykorzystaniu metod wskaźnikowych, rozpoznanie przestrzennego zróżnicowania tej funkcji oraz ukazanie zmian, jakie zaszły w rozwoju funkcji turystycznej od roku 2004 do 2014¹. Analiza objęła 179 gmin województwa kujawsko-pomorskiego, w tym gminy miejskie (52) i gminy wiejskie (127). Badany obszar cechuje się dużą różnorodnością i odmiennymi uwarunkowaniami rozwoju turystyki w poszczególnych gminach oraz zróżnicowaniem powierzchni i liczby mieszkańców.

¹ Wybór roku 2014 uwarunkowany był dostępnością danych statystycznych BDL GUS prezentowanych w ujęciu gminnym.

Metody badań

W postępowaniu badawczym, do analizy zjawiska funkcji turystycznej w gminach województwa kujawsko-pomorskiego, zastosowano szeroko wykorzystywane przez geografów metody wskaźnikowe, dla których miarą odniesienia jest liczba stałych mieszkańców obszaru lub powierzchnia badanych jednostek. Oceny stopnia rozwoju bazy noclegowej dokonano na podstawie analizy liczby miejsc noclegowych przypadającej na 100 mieszkańców (wskaźnik funkcji turystycznej miejscowości według Baretje'a-Deferta) oraz liczby miejsc noclegowych przypadającej na 1 km² (wskaźnik gęstości bazy noclegowej in. nasycenia bazą turystyczną). Cechy ruchu turystycznego określono za pomocą liczby turystów korzystających z noclegów na 100 mieszkańców (wskaźnik Schneidera), liczby udzielonych noclegów przypadających na 100 mieszkańców (wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Charvata) oraz liczby turystów² przypadającej na 1 km² obszaru (wskaźnik gęstości ruchu turystycznego według Deferta). Posłużono się również syntetyczną miarą, stosowaną przy pomiarach funkcji turystycznej, w postaci wskaźnika syntetycznego Z. Ziolo [Runge 2006 za: Ziolo 1985; Derek 2007, 2008, Durydiwka 2012], którego zaletą jest możliwość dokonania charakterystyki struktury miernika.

Do wyliczenia wskaźników funkcji turystycznej posłużono się ogólnodostępnymi danymi pochodzącymi z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego [BDL GUS] [www.bdl.stat.gov.pl/BDL/start] dla lat 2004 i 2014, dotyczącymi elementów zagospodarowania turystycznego (liczba obiektów, liczba miejsc noclegowych) oraz wielkości i intensywności ruchu turystycznego (liczba korzystających z noclegów, liczba udzielonych noclegów). Dane odnośnie liczby i rodzajów zabytków pozyskano z portalu Otwarte Dane [www.dane.gov.pl/institution/64,narodowy-instytut-dziedzictwa]. Odsetek powierzchni leśnej w gminach i odsetek wód powierzchniowych wyliczono w programie ArcGis 9.3.

² Wskaźnik wyliczono na podstawie liczby korzystających z noclegów zawartych w BDL GUS [www.bdl.stat.gov.pl/BDL/start].

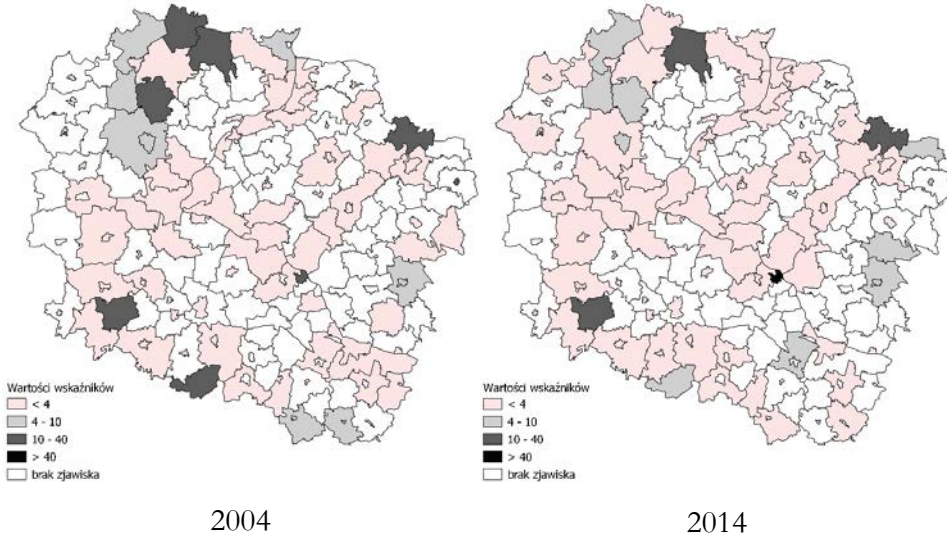
Wyniki badań

Analiza danych statystycznych w zakresie zarejestrowanych obiektów noclegowych w 2014 r. wykazała, iż niemal połowa gmin województwa kujawsko-pomorskiego – 89 gmin (49,7%), w tym 16 miast (30,8% ogółu gmin miejskich) i 73 gminy wiejskie (57,5%) – nie prowadzi sprawozdawczości w zakresie obiektów noclegowych. Ruch turystyczny rejestrowany jest na obszarze 90 gmin, stanowiących 50,3% ogółu gmin województwa kujawsko-pomorskiego, w tym na terenie 36 gmin miejskich stanowiących 69,2% ogółu gmin miejskich oraz na terenie 54 gmin wiejskich, stanowiących 42,5% ogółu gmin wiejskich. W stosunku do 2004 r. liczba gmin posiadających rejestrowaną bazą noclegową praktycznie nie zmieniła się (w 2004 r. było to 91 gmin, stanowiących 50,8% ogółu).

Zmiany w bazie noclegowej w gminach województwa kujawsko-pomorskiego odzwierciedlają ogólnopolskie trendy związane ze zmniejszaniem się państwowej bazy noclegowej, obserwowane od końca lat 90. XX w. [Spychala, Graja-Zwolińska, 2011]. W okresie 2004–2014 zanotowano w województwie 6% spadek liczby rejestrowanych obiektów noclegowych (z 352 do 331 obiektów) i 5% wzrost liczby miejsc noclegowych (z 25722 do 26907) [BDL GUS]. Dużą dynamikę zmian zarejestrowano w zakresie liczby korzystających (wzrost w badanym okresie o 48%) i liczby udzielonych noclegów (wzrost o 52%).

Stan rozwoju funkcji turystycznej gmin województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r., zmierzony wskaźnikiem Baretje'a-Deferta, określono jako niski. W 74 gminach (stanowiących 41,3% ogółu gmin i 82,2% gmin wykazujących ruch turystyczny) liczba miejsc noclegowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców nie przekraczała 4 (ryc. 1). Tylko gminę Ciechocinek charakteryzowała wartość wskaźnika Baretje'a-Deferta przekraczająca 40 (45,85), stąd w interpretacji wedle skali M. Boyer [Szromek 2012] gmina ta może być określana jako jednostka przestrzenna o rozwiniętej funkcji turystycznej. W 2004 r. stosunkowo duża liczba gmin cechowała się wartościami wskaźnika Baretje'a-Deferta świadczącymi o istotnej funkcji turystycznej. Były to głównie wypoczynkowe gminy: Zbiczno i Górzno na Pojezierzu Brodnickim, Jeziora Wielkie i Gąsawa na Pojezierzu Gnieźnieńskim, Osie, Lubiewo i Śliwice w Borach Tucholskich oraz uzdrowskowa gmina Ciechocinek. Analiza dynamiki zjawiska w latach 2004–2014 wykazała w większości z tych gmin spadek liczby miejsc noclegowych. Wzrost wielkości wskaźnika Baretje'a-Deferta w badanym okresie odnotowano w 38% gmin, w tym w gminach położonych poza typowymi obszarami wypoczynkowymi województwa, m.in. w podbydgoskim Osielsku, podtoruńskich Łysomi-

cach, nadwiślańskich gminach Dragacz, Chelmno, Wielka Nieszawka oraz innych gminach rozsianych na terenie województwa, m.in. Ciechocin, Gostycyn, Gniewkowo. Dodatni indeks zmian zanotowano w Bydgoszczy i Toruniu.



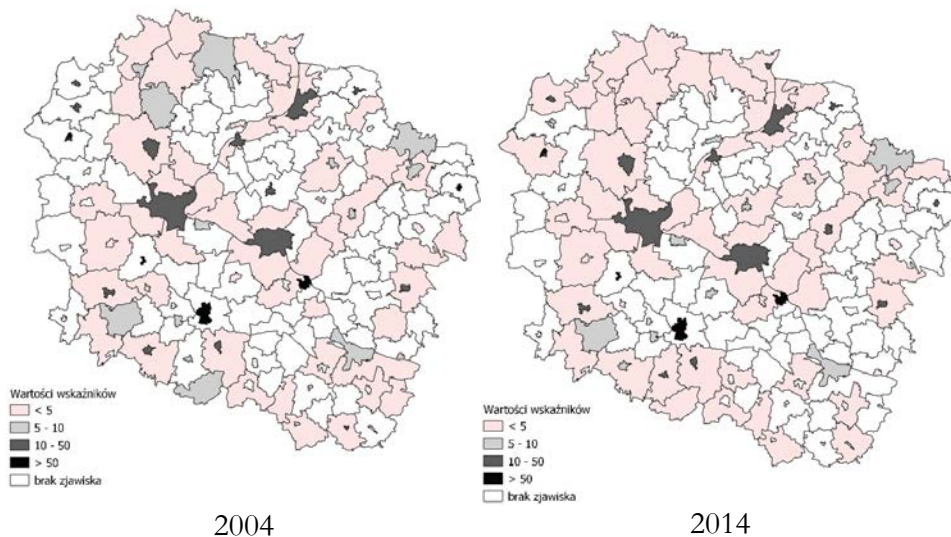
Ryc. 1. Wskaźnik funkcji turystycznej wg Baretje'a-Deferta dla gmin woj. kujawsko-pomorskiego w 2004 r. i 2014 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Fig. 1. Tourist function indicator according to Baretje Defert with regard to communes in the Kujawsko-Pomorskie voivodeship in 2004 and 2014. Source: own work based on LDB CSO data

Powyższe wyniki potwierdzają wcześniejsze rezultaty badań W. Gierańczyka [2013], na podstawie których stwierdzono, że 92% gmin wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego posiadało najniższe wartości wskaźnika Baretje'a-Deferta świadczące o znikomej aktywności turystycznej. Uzyskane wartości wskaźnika dla gmin województwa kujawsko-pomorskiego odzwierciedlają w mniejszej skali przestrzennej wyniki badań uzyskane w innych rejonach Polski, gdzie większość gmin miała niskie lub bardzo niskie wskaźniki, a tylko wybrane gminy, głównie nadmorskie, górskie lub typowo uzdrowiskowe, charakteryzowały wskaźniki o wysokich wartościach [Derek 2008]. Podobne zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika Baretje'a i Deferta uzyskał m.in. A. Szromek [2012] dla gmin województwa śląskiego, spośród których tylko jedna gmina Wisła, charakteryzowała się wartością wskaźnika Baretje'a-Deferta wynoszącą ponad 40. Podobnie I. Kiniorska i S. Partyka [2017], badając mia-

sta województwa świętokrzyskiego, uzyskali najwyższą wartość wskaźnika dla miejscowości uzdrowiskowej Busko-Zdrój.

W przypadku wskaźnika gęstości bazy noclegowej dodatnią dynamikę zmian w badanych latach wykazało 40% badanych gmin. W 2014 r. największym nasyceciem bazy noclegowej odznaczały się gminy miejskie, w tym posiadający największą liczbę miejsc noclegowych Ciechocinek (328/km²) oraz Więcbork (64), Inowrocław (60), Łabiszyn (51), Żnin (34). Poza Ciechocinkiem, analiza dynamiki wykazała spadek wartości wskaźnika gęstości miejsc noclegowych w tych miejscowościach. W gminach wiejskich, w przeciwieństwie do miast, wartości wskaźnika gęstości bazy noclegowej w badanych latach były znacznie niższe i nie przekraczały 10 miejsc/km². Relatywnie największą gęstość bazy noclegowej posiadały gminy wiejskie: Zbiczno, Jeziora Wielkie, Gaśawa, Osie i Lubiewo. We wszystkich z nich, poza Zbicznem, zanotowano w badanych latach spadek wskaźnika nasycenia bazą turystyczną noclegową o kilkadziesiąt punktów procentowych.

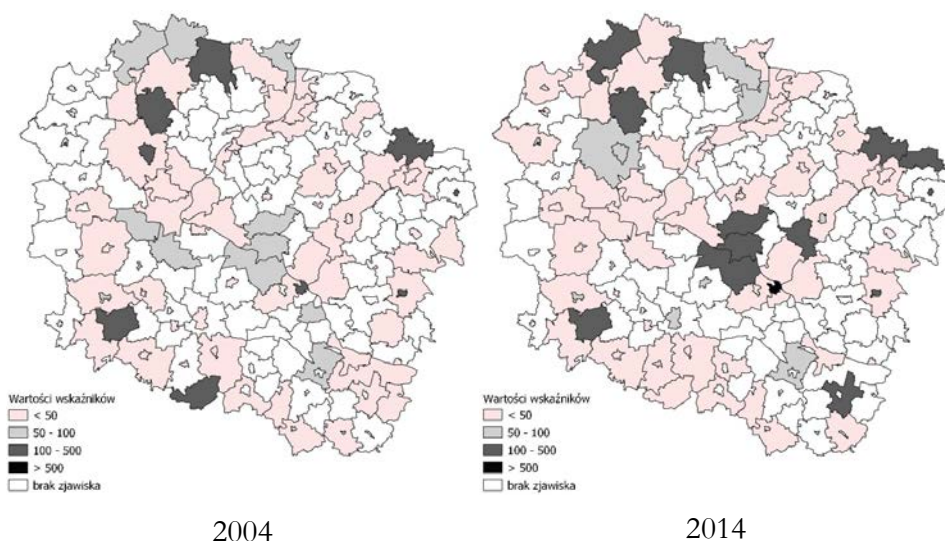


Ryc. 2. Wskaźnik gęstości bazy noclegowej dla gmin woj. kujawsko-pomorskiego w 2004 r. i 2014 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Fig. 2. Tourist accommodation density indicator with regard to communes in the Kujawsko-Pomorskie voivodeship in 2004 and 2014. Source: own work based on LDB CSO data

Intensywność ruchu turystycznego określona wskaźnikiem Schneidera najwyższa była w gminie Ciechocinek, w której w 2014 r. poziom wskaźnika wynoszący 1043

znacznie przewyższał wartości uzyskane w innych gminach. Relatywnie wysokie wartości osiągnęły też gmina wiejska Ciechocin (403), podtoruńskie Łysomice (355), wypoczynkowe gminy Brzozie (307), Gaśawa (274), Osie (266) oraz miasto Górzno (490) (ryc. 3). W stosunku do 2004 r. dodatnią dynamikę zmian wykazała połowa badanych gmin. Największą dynamikę przyrostu wskaźnika, na poziomie kilkuset punktów procentowych, zanotowano w małych miastach, jak Solec Kujawski, Strzelno, Gniewkowo oraz w gminach, na obszarze których rejestrowana aktywność turystyczna w badanych latach dopiero zaczęła się pojawiać, jak Ciechocin, Łysomice, Obrowo, Kowal, Warlubie.

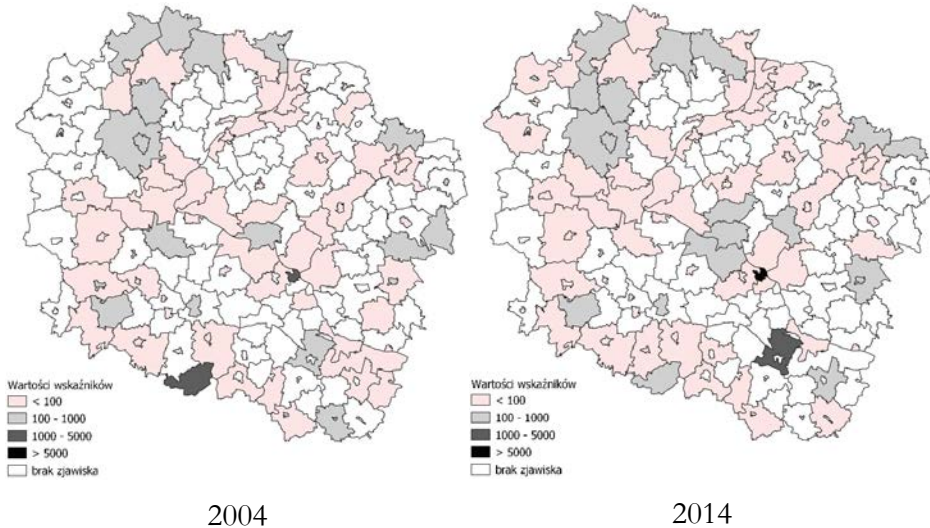


Ryc. 3. Wskaźnik funkcji turystycznej wg Schneidera dla gmin woj. kujawsko-pomorskiego w 2004 r. i 2014 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Fig. 3. Tourist function indicator according to Schneider with regard to communes in the Kujawsko-Pomorskie voivodeship in 2004 and 2014. Source: own work based on LDB CSO data

Intensywność ruchu turystycznego określona wskaźnikiem Charvata była największa w gminach uzdrowiskowych, Ciechocinku, dla którego wskaźnik osiągnął wartość 12020, Brześciu Kujawski (1155) i mieście Inowrocław (721). Wysoki wskaźnik udzielonych noclegów w przeliczeniu na 100 mieszkańców miało też miasto Górzno (790) oraz gminy wiejskie Gaśawa (755), Zbiczo (646), Brzozie (550) i Ciechocin (594) (ryc. 4). Dynamikę przyrostu wskaźnika w porównaniu do 2004 r. zanotowano w przypadku 37% gmin, a najwyższe jego wartości w dużej mierze miały gminy, które

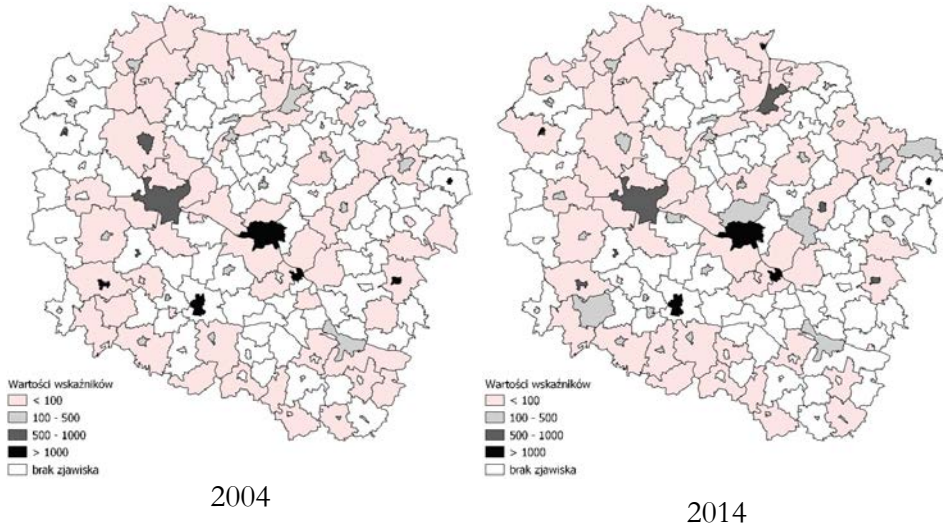
osiągnęły wysokie wartości wskaźnika Schneidera, m.in. Ciechocin, Kowal, Warlubie, Łysomice, Wielka Nieszawa, z gmin miejskich Ciechocinek, Solec Kujawski, Gniewkowo.



Ryc. 4. Wskaźnik funkcji turystycznej wg Charvata dla gmin woj. kujawsko-pomorskiego w 2004 r. i 2014 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Fig. 4. Tourist function indicator according to Charvat with regard to communes in the Kujawsko-Pomorskie voivodeship in 2004 and 2014. Source: own work based on LDB CSO data

W 2014 r. największą gęstość ruchu turystycznego notowano w miastach, uzdrowskim Ciechocinku (7452 turystów/km²), Toruniu (2326) oraz Górznie (1750), Inowrocławiu (1360), Więcborku (1128), Nowem (1105) (ryc. 5). Na obszarach wiejskich największą gęstość ruchu turystycznego (nie przekraczającą 270 turystów/km²) osiągnęły Łysomice, Ciechocin, Brzoza i Gąsawa. Dodatnia dynamika zmian w badanym okresie dotyczyła nieco ponad połowy gmin. Największą dynamikę wzrostu wskaźnika posiadały gminy: Ciechocin, Warlubie, Łysomice, Obrowo, Kowal oraz miasta: Solec Kujawski, Gniewkowo, Strzelno.



Ryc. 5. Wskaźnik gęstości ruchu turystycznego dla gmin woj. kujawsko-pomorskiego w 2004 r. i 2014 r. *Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL*

Fig. 5. Tourist traffic density indicator with regard to communes in the Kujawsko-Pomorskie voivodeship in 2004 and 2014. *Source: own work based on LDB CSO data*

Funkcję turystyczną dla gmin województwa kujawsko-pomorskiego w 2014 r. badano również za pomocą syntetycznego wskaźnika funkcji turystycznej według procedury Z. Ziolo, do konstrukcji którego przyjęto zmienne cząstkowe, składające się na atrakcyjność turystyczną obszaru [Runge, 2006 za: Ziolo, 1985; Derek, 2007, 2008; Durydiwka, 2012] (tab. 1).

W celu wyznaczenia granic między klasami zastosowano za M. Durydiwką [2015] kryterium podziału oparte na średniej arytmetycznej i wielkości mediany³. Analiza ukazała, że żadna gmina nie uzyskała wartości wskaźnika syntetycznego równych 0. Najniższe wartości wskaźnika (poniżej 0,293), świadczące o słabo wykształconej funkcji turystycznej, miała w 2014 r. połowa gmin województwa (ryc. 6). Średnio wykształconą funkcję, określoną przez wartości wskaźnika wynoszące od 0,293 do 0,853, posiadały 64 gminy, stanowiące 35,8% ogółu. Gminy, w których funkcja turystyczna wykształcona była w stopniu wysokim, posiadały wartości wskaźnika od 0,853 do 1,413. Reprezentowało je 12 jednostek, stanowiących 6,7% ogółu. Były to

³ Na podstawie średniej arytmetycznej i wielkości mediany wyznaczono cztery poziomy funkcji turystycznej: I – od 0 do Me , poziom II – od Me do $(Me+1/2 SD)$, poziom III – od $(Me+1/2 SD)$ do $(Me+SD)$, poziom IV – powyżej $(Me+SD)$.

głównie małe miasta, jak Pakość, Brodnica, Golub-Dobrzyń, Radzyń Chelmiński, Kowal, Gostycyn oraz większe: Inowrocław, Grudziądz i Włocławek. Bardzo dobrze wykształconą funkcję posiadało w województwie 13 gmin, obejmujących 7,3% ogółu. Wśród nich znajdował się Ciechocinek, w przypadku którego wskaźnik syntetyczny osiągnął najwyższą wartość 13,805. Pozostałe gminy o wysoko rozwiniętej funkcji turystycznej miały już znacznie niższe wartości wskaźnika, m.in. Toruń (2,997) oraz gminy Pojezierza Brodnickiego: Zbiczno (2,889), miasto Górzno (2,323) i gmina Brzozie (1,804), gmina Gaśawa na Pojezierzu Żnińskim (2,559) oraz gminy Borów Tucholskich: Osie (2,285) i Lubiewo (1,548). W grupie tej znajdowała się również stolica województwa Bydgoszcz oraz niewielkie, ale bogate w zabytki Chelmno i gmina Brześć Kujawski, na terenie której znajduje się uzdrowisko Wieniec-Zdrój.

Tab. 1. Zmienne cząstkowe wskaźnika syntetycznego oraz współzależności wskaźnika syntetycznego z elementami atrakcyjności turystycznej

Tab. 1. Constituent variables of synthetic indicator and interdependence between the indicator and the elements of tourist attractiveness

Elementy atrakcyjności turystycznej	Zmienne cząstkowe	Współczynniki korelacji rangowej Spearmana
Walory turystyczne	odsetek obszarów chronionych	0,38
	odsetek lasów w pow. gminy	0,26
	liczba obiektów zabytkowych/pow. gmin	0,35
Zagospodarowanie turystyczne	wskaźnik Baretje'a-Deferta	0,70
	% zatrudnienia w sekcji I PKD	0,45
Ruch turystyczny	wskaźnik Schneidera	0,72
	wskaźnik Charvata	0,72

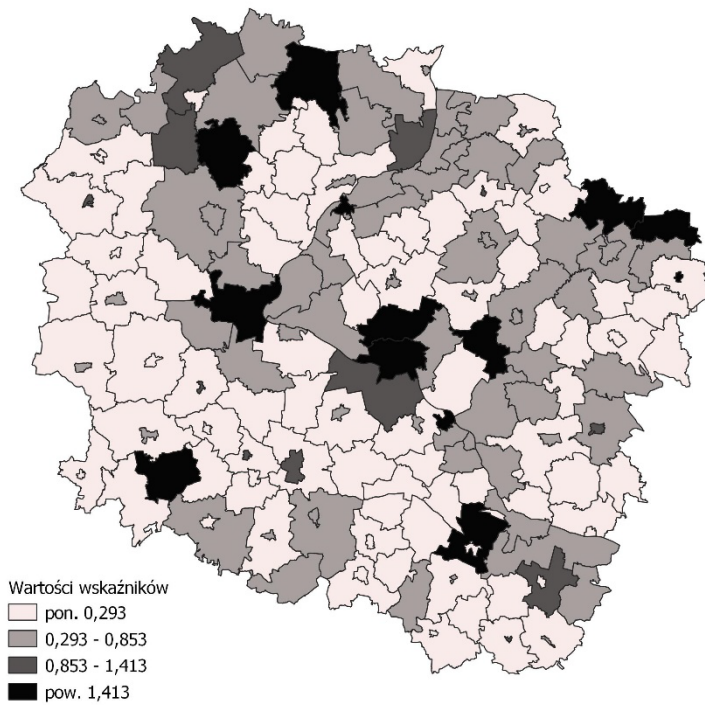
Zródło: opracowanie własne na podstawie M. Derek (2007, 2008), M. Durydiwka (2012).

Source: own work based on M. Derek (2007, 2008), M. Durydiwka (2012)

Analiza korelacji rangowej Spearmana⁴, przeprowadzona pomiędzy wartościami wskaźnika syntetycznego a zmiennymi przyjętymi do konstrukcji tego wskaźnika, wykazała w każdym przypadku istotną statystycznie zależność na poziomie $p < 0,05$. Wyliczony wskaźnik poziomu rozwoju funkcji turystycznej najmocniej skorelowany jest ze wskaźnikami Schneidera (0,72) i Charvata (0,72) oraz Baretje'a-Deferta (0,70)

⁴ Korelacje przeprowadzone zostały za pomocą pakietu Statistica 13.

(tab. 1). Oznacza to, iż funkcja turystyczna w największym stopniu zależna jest od intensywności ruchu turystycznego i wielkości zagospodarowania turystycznego. Umiarkowana zależność statystyczna występuje pomiędzy funkcją turystyczną a odsetkiem zatrudnienia w sekcji I PKD (0,45). Niewielkie korelacje notowane są pomiędzy wskaźnikiem syntetycznym a odsetkiem obszarów chronionych (0,38), liczbą zabytków (0,35) oraz odsetkiem lasów (0,26), co świadczy o tym, iż w gminach województwa kujawsko-pomorskiego elementy te w niewielkim stopniu współwystępują z rozwiniętą funkcją turystyczną.



Ryc. 6. Wskaźnik syntetyczny poziomu rozwoju funkcji turystycznej dla gmin woj. kujawsko-pomorskiego w 2014 r. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Fig. 6. Synthetic indicator of tourist function development with regard to communes in the Kujawsko-Pomorskie voivodeship in 2014. *Source: own work based on LDB CSO data*

Analiza struktury wskaźnika syntetycznego wyliczonego dla gmin ukazała, iż w zależności od charakteru jednostki przestrzennej, na wielkość tego wskaźnika wpływ mają określone zmienne cząstkowe (tab. 2). W przypadku dużych miast, jak Toruń, Bydgoszcz, Grudziądz, Włocławek, na wielkość wskaźnika syntetycznego największy

wpływ ma liczba zabytków, a stosunkowo niewielkie znaczenie mają wskaźniki funkcji turystycznej. Gminy uzdrowiskowe, posiadające wysoko rozwiniętą funkcję turystyczną zawdzięczają ją w głównej mierze udziałom procentowym wskaźnika Charvata. W gminach, w których ruch turystyczny jest bardzo mały, na wielkość wskaźnika syntetycznego wpływ mają inne zmienne cząstkowe, zwłaszcza odsetek zatrudnienia w sekcji I PKD oraz liczba zabytków, odsetek obszarów chronionych i lasów. W przypadku gmin wypoczynkowych, jak Zbiczno Gąsawa, Osie, największy udział w strukturze wskaźnika miernika syntetycznego ma najczęściej wskaźnik Baretje'a-Deferta.

Tab. 2. Udział procentowy cech w strukturze miernika syntetycznego gmin województwa kujawsko-pomorskiego o bardzo wysokim i wysokim stopniu rozwinięcia funkcji turystycznej w 2014 r.

Tab. 2. Percentage distribution of characteristics in the synthetic indicator structure for the communes of the Kujawsko-Pomorskie voivodeship with a high and very high level of tourist function development in 2014

	Wskaźnik syntetyczny	% obszarów chronionych	% lasów	Liczba zabytków/pow. gminy	% zatrudnienia w sekcji I PKD	Wsk. Baretje'a-Deferta	Wsk. Schneidera	Wsk. Charvata	Suma
Ciechocinek	13,81	3,03	3,11	1,34	2,28	18,89	18,23	53,12	100
Toruń	3	0,86	18,09	60,07	3,25	2,96	10,69	4,08	100
Zbiczno (obszar wiejski)	2,89	12,44	0,42	1,6	3,75	54,47	13,69	13,63	100
Gąsawa (obszar wiejski)	2,56	4,6	1,24	4,81	7,01	38,48	25,88	17,99	100
Górzno	2,32	0	2,89	0,33	8,4	16,78	50,85	20,75	100
Osie (obszar wiejski)	2,29	17,14	0,25	1,51	7,97	31,76	28,11	13,25	100
Bydgoszcz	2,02	7,17	13,19	66,43	3,76	2,29	4,83	2,32	100
Ciechocin (obszar wiejski)	1,89	12,77	0,21	0,61	4,22	11,48	51,5	19,22	100
Brzozie (obszar wiejski)	1,8	18,65	0,16	0,43	6,17	14,9	41,1	18,58	100
Łysomice (obszar wiejski)	1,6	6,93	0,66	2,41	5,93	13,76	53,6	16,71	100
Lubiewo (obszar wiejski)	1,58	10,57	0,63	2,93	11,32	31,18	24,14	19,22	100

Brześć Kujawski (obszar wiejski)	1,55	0	2,55	10,44	10,12	15,91	15,45	45,53	100
Chełmno	1,47	28,42	38,42	15,4	6,97	2,95	5,28	2,57	100
Pakość	1,36	0	85,85	7,37	3,37	1,1	1,46	0,84	100
Tuchola (obszar wiejski)	1,15	0	1	6,37	8,98	34,01	34,41	15,22	100
Wielka Nieszawka (obszar wiejski)	1,14	26,7	0,22	1,35	10,34	14,74	32,61	14,04	100
Inowrocław	1,09	0	13,56	11,65	9,65	12,63	12,12	40,39	100
Gostycyn (obszar wiejski)	1,02	15,24	2,23	8,67	5,5	55,3	6,97	6,09	100
Skepe	0,98	0	17,64	3,53	18,76	24,04	26,94	9,09	100
Kowal (obszar wiejski)	0,93	13,21	1,5	4,94	16,36	13,08	38,15	12,76	100
Chodecz	0,91	0	88,84	2,54	8,61	0	0	0	100
Więcbork	0,91	0	18,52	2,12	14,5	26,67	20,04	18,15	100
Dragacz (obszar wiejski)	0,88	46,03	1,64	5,25	20,35	3,95	17,07	5,71	100
Radzyń Chełmiński	0,87	0	92,86	5,32	1,82	0	0	0	100
Łabiszyn	0,87	0	41,32	3,55	13,3	22,03	9,73	10,07	100
Grudziądz	0,83	11,48	21,65	35,95	8,48	7,59	9,97	4,88	100
Włocławek	0,83	0,31	21,4	51,45	11,7	3,86	7,63	3,65	100
Skepe (obszar wiejski)	0,83	0	1,7	8,38	12,9	57,34	11,89	7,78	100
Brodnica	0,82	50,41	12,11	7,98	11,84	4,58	9,14	3,93	100
Golub-Dobrzyń	0,82	44,63	18,45	4,23	8,96	4,47	15,25	4,01	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Source: own work based on LDB CSO data

Podsumowanie

Analiza przeprowadzona za pomocą metod wskaźnikowych ukazała, iż funkcja turystyczna gmin województwa kujawsko-pomorskiego rozwinięta jest na niskim poziomie. Świadczą o tym niskie wartości wskaźników charakteryzujących stopień zagospodarowania turystycznego i intensywność ruchu turystycznego, których wartości progowe przekraczane są przez pojedyncze gminy. Najlepiej rozwiniętą funkcję tury-

styczną w województwie kujawsko-pomorskim posiada uzdrowska gmina Ciechocinek, co potwierdzają najwyższe wartości wszystkich analizowanych wskaźników. Ponadto, wskaźnik syntetyczny ukazał, że większość gmin województwa to obszary o słabo (50,3%) i średnio (33,0%) wykształconej funkcji turystycznej. Tylko 7,3% gmin posiada wysoko rozwiniętą funkcję turystyczną.

Rozmieszczenie gmin według stopnia rozwoju funkcji turystycznej wykazuje duże zróżnicowanie przestrzenne. Obszary posiadające funkcję turystyczną rozwiniętą w stopniu średnim to wybrane, wypoczynkowe gminy Pojezierza Brodnickiego (Zbiczno Brzozie, Górzno), Borów Tucholskich (Śliwice, Osie, Cekcyn, Lubiewo) i Pojezierza Żnińskiego (Gaśawa), jak również gminy skoncentrowane wokół dużych miast, Bydgoszczy, Włocławka, Torunia, Grudziądz oraz pojedyncze gminy, na terenie których znajdują się określone czynniki generujące ruch turystyczny, jak w przypadku gmin Skepe, na terenie której znajduje się sanktuarium i Ciechocin, posiadającej nowoczesne centrum konferencyjne. Gminy o najniższym poziomie rozwoju funkcji turystycznej to tereny Kujaw oraz Ziemi Chełmińskiej i Dobrzyńskiej, pozbawione dużej lesistości i bogatej sieci wód powierzchniowych.

Współczynniki korelacji wykazały, iż na rozwój funkcji turystycznej największy wpływ ma intensywność ruchu turystycznego i wielkość bazy noclegowej, a w znacznie mniejszym stopniu walory turystyczne. Jednak w zależności od charakteru jednostki, funkcję turystyczną tworzą zróżnicowane elementy. Z grupy przyjętych do badań elementów w przypadku uzdrowisk jest to wskaźnik Charvata, w przypadku dużych ośrodków turystyczno-krajoznawczych są to elementy zabytkowe, a w gminach wypoczynkowych największe znaczenie ma wskaźnik Baretje'a-Deferta. W jednostkach administracyjnych, gdzie nie rejestruje się dużego ruchu turystycznego i zagospodarowania, w strukturze wskaźnika brak dominującego elementu, w zmienionych proporcjach są to najczęściej elementy walorów turystycznych i odsetek zatrudnienia w sekcji I PKD.

Analiza podstawowych parametrów dotyczących bazy noclegowej i ruchu turystycznego ukazała, iż od 2004 r., zgodnie z tendencjami ogólnopolskimi, w gminach województwa kujawsko-pomorskiego obserwuje się zmniejszenie liczby obiektów noclegowych i miejsc noclegowych, widoczny jest natomiast znaczny wzrost liczby korzystających i udzielonych noclegów.

Analiza dynamiki wskaźników turystyki w badanych latach 2004 i 2014 ukazała wzrost ich wartości w przypadku wielu gmin. Pozycję swą umocnił w badanym okresie Ciechocinek i część gmin wypoczynkowych, głównie Zbiczno, Brzozie, Osie,

Gąsawa, które pomimo zmniejszenia liczby obiektów noclegowych i w przypadku niektórych gmin – spadku funkcji turystycznej, nadal są w czołówce najważniejszych gmin wypoczynkowych województwa. Wzrost poziomu rozwoju funkcji turystycznej dostrzega się też w gminach położonych poza typowymi obszarami wypoczynkowymi województwa, jak Ciechocin, Łysomice, Dragacz, Wielka Nieszawka.

Literatura

Analiza walorów turystycznych powiatów i ich bezpośredniego otoczenia, 2017, GUS, Warszawa.

Anszperger, A., 2017, *Konkurencyjność turystyczna województwa kujawsko-pomorskiego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Nr 473, Wrocław, 27-36.

Bąk, I., Szczecińska, B., 2014, *Turystyka w Szczecinie w odniesieniu do badań ankietowych*, Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis 308 (74)1, 17-28.

Chudy-Hyski, D., 2006, *Ocena wybranych uwarunkowań rozwoju funkcji turystycznej obszaru*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, Nr2/1/2006, Polska Akademia Nauk, Oddział Katowice, 129-141.

Derek, M., 2007, *Gmina turystyczna – ujęcie metodologiczno-metodyczne*, [w:] Kurek W., Pawlusiński R. (red.), *Studia nad turystyką. Prace ekonomiczne i społeczne. Geograficzne, społeczne i ekonomiczne aspekty turystyki*, wyd. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 27-32.

Derek, M., 2008, *Funkcja turystyczna gmin jako czynnik rozwoju lokalnego*, rozprawa doktorska, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa.

Durydiwka, M., 2007, *Kształtowanie się funkcji turystycznej na obszarach wiejskich w Polsce, Studia nad turystyką. Tradycje, stan obecny i perspektywy badawcze, Geograficzne, społeczne i ekonomiczne aspekty turystyki*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa, 261-269.

Durydiwka, M., 2012, *Czynniki rozwoju i zróżnicowanie funkcji turystycznej na obszarach wiejskich w Polsce*, Uniwersytet Warszawski, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Warszawa.

Durydiwka, M., 2015, *Funkcja turystyczna obszarów wiejskich w województwie pomorskim: zróżnicowanie i zmiany*, Turyzm 2015, 25/1, Łódź, 39-45.

Dwucet, K., Pytel, S., Tkocz, M., 2008, *Funkcje turystyczne miast przemysłowych na przykładzie zespołu miejskiego konurbacji katowickiej*, [w:] Jażdżewska I. (red.), *Funkcja turystyczna miast, XXI Konwersatorium Wiedzy o Mieście*, Wyd. UŁ, Łódź, 57-68.

Gierańczyk, W., 2013, *Walory przyrodnicze województwa kujawsko-pomorskiego jako podstawa rozwoju turystyki*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica 13, Łódź, 218-235.

- Hendel, M.**, 2016, *Przydatność wskaźników funkcji turystycznej w ocenie rozwoju turystycznego obszaru na przykładzie gminy Ustroń*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Seria: Organizacja i Zarządzanie z. 87, 1-14.
- Kałowska, J., Pocza-Wajda, A.**, 2008, *Walory naturalnego środowiska jako determinant rozwoju turystyki wiejskiej w Wielkopolsce*, Wieś i Rolnictwo, Nr 2 (139), 115-127.
- Kiniorska, I., Partyka, S.**, 2017, *Funkcja turystyczna jako czynnik aktywizujący miasta województwa świętokrzyskiego*, Ekonomiczne Problemy Turystyki 2 (38), 157-167.
- Liszewski, S. (red.)**, 1989, *Funkcja turystyczna Augustowa*, Instytut Turystyki, Warszawa.
- Majewska, J.**, 2008, *Samorząd terytorialny w kształtowaniu funkcji turystycznej gminy*, rozprawa doktorska, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Wydział Ekonomii, Poznań.
- Matczak, A.**, 1989, *Problemy badania funkcji turystycznej miast Polski*, Acta Universitatis Lodzianensis, Turyzm, 5, 27-39.
- Olszewska, B.**, 1989, *Funkcja turystyczno-wypoczynkowa Mragowa*, Acta Universitatis Lodzianensis, Turyzm, 5, 41-65.
- Piotrowski, P.**, 2015, *Zmiany poziomu rozwoju funkcji turystycznej w rejonach turystycznych województwa śląskiego*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Nr 215, 57-73.
- Pytel, S.**, 2010, *Rola turystyki kulturowej w rozwoju gmin województwa śląskiego*, Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Krajobraz a turystyka Nr 14, Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec, 273-282.
- Runge J.**, 2006, *Metody badań w geografii społeczno-ekonomicznej – elementy metodologii, wybrane narzędzia badawcze*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- Spychała, A., Graja-Zwolińska, S.**, 2011, *Dynamika i kierunki zmian funkcji turystycznej województwa wielkopolskiego w latach 1995-2009*, Warsztaty z geografii turystyki, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 81-91.
- Synówka-Bejenka E.**, 2017, *Nowa propozycja wskaźnika rozwoju funkcji turystycznej*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach Nr 335, 64-76.
- Szromek, A.**, 2012, *Przegląd wskaźników funkcji turystycznej i ich zastosowanie w ocenie rozwoju turystycznego obszaru na przykładzie gmin województwa śląskiego*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Seria: Organizacja i zarządzanie z. XX, 1-15.
- Szromek, A.**, 2013, *Pomiar funkcji turystycznej obszarów za pomocą wskaźników funkcji turystycznej na przykładzie obszarów państw europejskich*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach Nr 132, 91-103.
- Tucki, A.**, 2007, *Regionalne aspekty rozwoju turystyki na przykładzie województwa lubelskiego*, [w:] Kurek W., Faracik R. (red.), *Studia nad turystyką. Prace Geograficzne i regionalne. Geograficzne, ekonomiczne i społeczne aspekty turystyki*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 267-279.

- Uglis, J., Jęczmyk, A., 2015, *Rozwój funkcji turystycznej obszarów wielkopolskich parków krajobrazowych*, *Ekonomia i Środowisko* 4 (55), 153-164.
- Więćław-Michniewska, J., 2011, *Wybrane warunki rozwoju funkcji turystycznej miast Karpat Polskich*, *Prace Geograficzne*, zeszyt 125, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków, 179-196.
- Wiluś, R., 1997, *Rozwój funkcji turystycznej w dolinie rzeki Warty na odcinku od Działoszyna do Uniejowa*, *Szlakami Nauki* Nr 24, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.

Strony internetowe:

www.bdl.stat.gov.pl/BDL/start [BDL GUS] (dostęp 15.05.2019)

www.dane.gov.pl/institution/64,narodowy-instytut-dziedzictwa [dane Narodowego Instytutu Dziedzictwa](dostęp 15.05.2019)

ASSESSMENT OF TOURIST FUNCTION DEVELOPMENT IN COMMUNES OF THE KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODESHIP

The study aims to determine the development level of tourist function in communes of the Kujawsko-Pomorskie voivodeship, examine its spatial diversity, and highlight changes that occurred over the period of 10 years, from 2004 to 2014. In pursuit of this objective, a number of core indicators utilized in tourism geography were used, including gauges for tourist development and tourist traffic intensity, as well as a synthetic indicator of tourist function, which was established on the basis of selected variables that form tourist attractiveness. The data essential for indicator calculation were acquired from the Local Data Bank of the Central Statistical Office. As far as the Kujawsko-Pomorskie voivodeship is concerned, the values of the indicators suggest a low level of tourist function development, and reveal disparities among communes in terms of tourism growth. Approximately 50.3% of all communes show a lower level of tourist function development, and only 7.3% of them are considered well-developed. The health resort town of Ciechocinek proved to be the most developed commune, followed by Bory Tucholskie and Pojezierze Brodnickie. The analysis of indicator value dynamics for the year 2004 and 2014 showed a slight drop in the importance of tourist function in some of the communes, and an increase in the development of said function in communes located outside the typical recreational areas of the voivodeship.

Keywords: Kujawsko-Pomorskie voivodeship, tourist function, tourism development, indicators of tourist function development